

*Ta knjiga je pripoved, sestavljena iz resničnih podrobnosti,
romansiran odsev doživete resničnosti.*

*Spremenil sem namreč imena oseb in vojaških enot, izpustil
imena krajev in pomešal tudi čase dogajanja.*

N. L.

Ko sem dopolnil osemnajst let, sem imel za sabo že neko zgodbo. Toda tudi svet je imel svojo, brez dvoma veliko bolj zapleteno od moje. Moja domovina se je spreminjala v nekakšno kraljestvo absurda. Kapitalizma, ki so ga vsi tako željno pri akovali, ni bilo od nikoder. Vladala je miselnost tatov, takih, ki so iskali lahek zaslužek, da bi bili videti bolj prebrisani od samega Boga. Moj dedek je pravil: »Vsi so skušali odtrgati Bogu brado in si jo ukrojiti po svoji meri.«

V Pridnestrju so govorili zgolj o zahodni družbi, zgled gospodarskega in družbenega blagostanja so bile edinole Združene države Amerike in Evropska unija, vsi so hoteli postati zahodnjaki v veri, da bo demokracija prišla sama od sebe in se ustalila v naši lepi veliki deželi, e bodo nosili dizajnerska obla ila, jedli v restavracijah s hitro pripravljeno hrano in kupovali tuje avtomobile. To je bilo kakor nalezljiva bolezen, mrzlica, katere izvora in narave ni znal nih e pojasniti.

Postsovjetska družba je izbrisala vrednote, v katere so verjeli moji starši, ljudje, ki so me vzgojili in mi bili zgled

najvišje loveške modrosti. Z naraščanjem zahodnjaške euforije je bilo vse bolj jasno, da bo nad našimi življenji zavladal kaos.

V teh tako radostnih razmerah sem torej dopolnil osemnajst let.

Ko sem se nekega spomladanskega jutra prebudil, sem šel iz hiše in v poštnem nabiralniku našel bel listi z rdečo rto, ki je segala iz vogala v vogal. Vojaški urad Ruske federacije me je pozival, naj se zglasim na preverjanje in s sabo prinesem osebne dokumente. Dodano je bilo, da mi vabijo pošiljajo tretji in zadnji, in če se ne bom zglasil v roku treh dni, me čakata kazen zaradi »zavrnjenega vrnitve dolga do domovine v obliki služenja vojaškega roka«.

Mislil sem, da je ta košek papirja malenkost, le formalnost, nekaj nepomembnega. Vrnil sem se v hišo, vzel dokumente in se, ne da bi se sploh preoblekel, kar v copatah odpravil na navedeni naslov, kraj na drugi strani mesta, kjer je bila stara ruska vojašnica.

Pred vhodom sem listi pokazal stražarjem, ki so mi brez besed odprli vrata.

»Kam moram iti?« sem vprašal enega od njih.

»Kar naravnost pojdi, tako ali tako je vseeno ...« mi je brez navdušenja in vidno naveličano odgovoril vojak.

»Kreten,« sem pomislil in šel k velikemu uradu z napisom »Naborna komisija in naborniki«.

Pisarna je bila mra na, skoraj ni se ni videlo. Na koncu je skozi okence v steni presevala šibka svetloba, zelo rumena in žalobna. Slišalo se je tipkanje na pisalni stroj.

Stopil sem k okencu in zagledal mlado žensko v vojaški uniformi. Za mizico je z eno roko tipkala, v drugi pa trdno držala skodelico čaja. Po malem ga je srkala in pogosto pihala vanj, da bi ga ohladila.

Naslonil sem se na pult in iztegnil vrat: pod mizo je imela na kolenih odprt časopis, in sicer na strani s slikom o ruskih glasbenih zvezdah s fotografijo pevke, ki je nosila na glavi krono, okrašeno s pavjim perjem. To me je še bolj razžalostilo.

»Zdravo, oprostite, gospa, tole sem prejel,« sem rekel in ji pokazal listi .

Obrnila se je k meni in me za trenutek gledala, kakor da ne ve, kje je in kaj se dogaja. Očitno sem jo zmotil pri sanjarjenju. S hitrim gibom si je vzela časopis s kolen in ga narobe obrnjenega odložila za pisalni stroj, da ga ne bi videl. Nato je na mizo odložila skodelico s čajem in mi brez besed, ne da bi vstala, z brezizraznim obrazom vzela iz rok bel listi z rdečo rto. Za hip se je zazrla vanj in me z glasom, o katerem se mi je zdelo, da pripada prikazni, vprašala:

»Dokumenti?«

»Kakšni dokumenti, moji?« sem jo nerodno vprašal in iz hlačnega žepa vzel potni list in vse drugo.

Pogledala me je rahlo prezirljivo in skozi stisnjene zobe rekla:

»No, zagotovo ne moji.«

Vzela je dokumente in jih dala v železno blagajno. Nato je s police vzela obrazec in ga za ela izpolnjevati. Vprašala me je po imenu, priimku, asu in kraju rojstva, naslovu stalnega bivališ a. Potem je prešla na bolj osebne podatke. Ko me je že vprašala po osebnih podatkih staršev, mi je rekla:

»Si bil kdaj aretiran? Si imel kdaj težave z zakonom?«

»No, jaz z zakonom nisem imel nikoli težav, o itno pa jih ima zakon ob asno z mano ... Aretiran sem bil velikokrat, ne spomnim se, kolikokrat. In dvakrat sem bil v poboljševalnici.«

Po mojih besedah se je njen izraz spremenil. Raztrgala je obrazec, ki ga je izpolnjevala, in vzela drugega, ve jega, s prav takšno rde o rto iz vogala v vogal, kakršna je bila na pozivu, poslanem po pošti.

Za ela sva od za etka, znova vse osebne podatke, a tokrat tudi o obsodbah: številke lenov zakonov, datumi sedenja. Nato zdravje: bolezni, cepljenja, vprašala me je celo, ali uživam alkohol ali mamila, ali kadim cigarete. In tako eno uro ... Datumov prestajanja kazni se nisem ve natan no spominjal, zato sem si jih sproti izmišljal in pri tem skušal uganiti vsaj obdobje, pravi mesec.

Ko sva kon ala, sem ji skušal pojasniti, da je vse to zagotovo pomota, da jaz ne morem služiti vojaškega roka, da

sem prosil za šestmesečni odlog in ga tudi dobil, ker sem obljubil, da bom medtem končal študij in se vpisal na univerzo. Če bo šlo vse po načrtih, sem dodal, bom v Benderju odprl šolo telesne vzgoje za otroke.

Poslušala me je, a me pri tem ni gledala, kar me je zaskrbelo. Dala mi je list papirja, na katerem je pisalo, da sem od tistega trenutka lastnina ruske države in je moje življenje zakonsko zaščiteno.

Ni mi bilo jasno, kaj vse to pomeni v praksi.

»Pomeni, če skušaš zbežati, se poškodovati ali narediti samomor, si sodno preganjan zaradi poškodovanja državne lastnine,« mi je hladno pojasnila.

Nenadoma sem se počutil ujetega, vse okrog mene se mi je zazdelo vedno bolj pretežno in grozljivo.

»Poslušaj,« sem izbruhnil, »dol mi visi vaš zakon, jaz sem hudodelec, in pika. Če bom šel zato v zapor, pa bom, vendar nikoli ne bom prijel za orožje te tvoje preklete države ...«

Bil sem besen in ob takem tonu sem se pri prvi priložnosti po čutil močnega nega, celo močnejšega od tistega absurdnega položaja. Bil sem prepričan, trdno prepričan, da bom že kako spremenil mehanizem, ki naj bi mi odredil življenje.

»Kje za vraga imate tukaj kakega generala ali kakor že pravite svojim nadrejenim? Hočem ga videti, govoriti z njim, ker se midva očitno ne razumeva!« sem dvignil glas, ona pa me je gledala enako ravnodušno kot prej.

» e ho eš govoriti s polkovnikom, je ta na voljo, vendar ne verjamem, da boš s tem kaj rešil ... Pravzaprav si svoj položaj lahko samo še poslabšaš. Svetujem ti, da ostaneš miren ...«

To je bil dober nasvet, e zdaj pomislim. Brez dvoma mi je povedala nekaj pomembnega, pokazala mi je boljše pot, toda od jeze sem bil isto zaslepljen.

Slabo sem se po util. »Le kako se je to zgodilo,« sem si rekel. »Še zjutraj sem bil svoboden, imel sem na rte za današnji dan, za prihodnost, svoje življenje, zdaj pa zaradi koš ka papirja izgubljam svobodo.« Hotel sem kri ati in se s kom prerekati, mu pokazati svojo jezo. To sem prav potreboval. Prekinil sem jo in se ji zadril v obraz:

»Pri Kristusu, blaženem Gospodu na križu! e ho em s kom govoriti, bom tudi govoril, in pika! Kje za vraga je ta vaš poveljnik, general ali karkoli že je?«

Vstala je s stola in mi rekla, naj se pomirim in deset minut po akam na klopi. Ozrl sem se naokrog, a nisem opazil nobene klopi. »Le kje za hudi a sem se znašel? Tukaj so vsi nori,« sem si mislil, ko sem akal v mraku.

Nenadoma so se odprla vrata in vojak, moški srednjih let, me je poklical po imenu.

»Pridi, Nikolaj, polkovnik te pri akuje.«

Kakor vzmet sem sko il pokonci in stekel k njemu, da bi im prej zapustil tisto nagnusno luknjo.

Stopila sva na trgec, obdan z belo prebeljenimi stavbami

s propagandnimi risbami in lepaki z vajami, ki jih morajo vojaki izvajati, da se naučijo korakati v skupini. Trgec sva odšla v zelo svetel prostor z velikimi okni in številnimi rožami v lončkih. Sredi rož je bila klop in ob njej velik pepelnik.

»Tukaj po čakaj, polkovnik te bo poklical s teh vrat. Lahko si katero prižgeš, če hočeš ...«

Vojak je bil prijazen, z mano je govoril zelo prijateljsko. Pomiril sem se in se počutil bolj samozavestnega. Zdelo se mi je, da se bo moj položaj zdaj končno razjasnil in bodo slišali moj glas.

»Hvala, gospod, vendar ne kadim. Najlepša hvala za prijaznost,« sem skušal biti tudi jaz kar najbolj vljuden, da bi naredil dober vtis.

Vojak me je pozdravil in me pustil samega. Ostal sem na klopi in poslušal hrup vojakov, ki so se prišli na trgec urit. Opazoval sem jih skozi okno.

»Leva, leva, en, dva, tri!« je obupano kričal inštruktor, mladec v brezmadežni vojaški uniformi, ki je korakal skupaj z vodom vojakov, o katerih se mi ni zdelo, da so vaj posebno veseli.

»Nikolaj! Lahko vstopiš, sinko moj!« me je poklical zelo grob moški glas, v katerem je bilo kljub vsej prijaznosti in skorajda sladkobnosti nekaj lažnega, nekak zlovešč prizvok.

Stopil sem k vratom, potrkal in prosil za dovoljenje za vstop.

»Kar naprej, sinko, kar naprej!« mi je s še vedno prijateljskim in vljudnim glasom rekel zajeten in krepak možak, ki je sedel za ogromno pisalno mizo.

Vstopil sem, zaprl vrata za sabo, naredil nekaj korakov in se nenadoma ustavil.

Polkovnik je bil star približno petdeset let in zelo okate postave. Glavo, obrito na balin, sta mu zaznamovali dolgi brazgotini. Zelena uniforma mu je bila preozka, imel je tako širok vrat, da je bil ovratnik suknji a isto napet, kakor da se bo zdaj zdaj razparal. Prste na rokah je imel tako debele, da se nohti skoraj niso videli, ker so se mu tako zajedali v meso. Razcepljeno uho je bilo jasen znak, da je izkušen rokoborec. Njegov obraz je bil kot prerisan s kakega sovjetskega propagandnega vojaškega lepaka iz druge svetovne vojne: grobe poteze, raven in širok nos, velike oči, odločen pogled. Na levi strani prsi kak ducat medalj v vrsti.

»Bog mi pomagaj, tale je hujši od policajev ...« Sem si že predstavljal, kako se najino srečanje lahko konča. Nisem vedel, kje naj zaigram, ker takšnemu zares nisem mogel povedati vsega, kar mi je ležalo na duši.

Nenadoma je prekinil moje misli, saj je prvi spregovoril in pri tem gledal v mapo, podobno mapam, v kakršnih policisti hranijo zaupne podatke o hudodelcih.

»Tule prebiram tvojo zgodbo, moj dragi Nikolaj, in si mi edalje bolj všeč. V šoli nisi ravno blestel, pravzaprav te tam skoraj ni bilo, si pa hodil v štiri različne športne krožke ...

Odlino, tudi jaz sem se v mladosti veliko ukvarjal s športom. Študij je za priarje, pravi moški pa se ukvarjajo s športom, se pripravljajo za boj ... Treniral si rokoborbo, plavanje, tek na dolge proge in celo streljanje ... Bravo, odlino si pripravljen in mislim, da te aka v vojski prav lepa prihodnost ... Je pa sicer en sam madež. Povej mi, zakaj si bil dvakrat obsojen? Si kradel?« Gledal mi je naravnost v oči, in če bi mogel, bi se mi zazrl v možgane.

»Ne, nisem kradel. Jaz ne kradem ... Dvakrat sem pretepel neke ljudi in so me obsodili zaradi ,poskusa umora s hudimi posledicami' .«

»Ni ne de, nikar ne skrbi ... V mladosti sem se tudi jaz pretepal, zelo dobro te razumem! Moški si moramo izbojevati svoj prostor pod soncem, opredeliti same sebe, in najboljši za to je pretep. Prav v njem se pokaže, kdo je kaj vreden in kdo ni niti pljunka ...«

Z mano je govoril, kakor da mi bo dal nagrado. Bil sem v dvomih, nisem vedel, kaj naj rečem, zlasti pa ne, kako naj mu pojasnim, da ne nameravam služiti vojašine.

»Poslušaj, sinko, isto vseeno mi je za tvojo preteklost v zaporu, za sodne procese in vse drugo. Zame si dober fant, naj te Kristus blagoslovi, in pomagal ti bom, ker si mi všeč. Tukaj pred sabo imam vse tvoje življenje, zapisano, odkar si začel hoditi v šolo ...« je položil mapo na mizo in jo zavezal s trakcema ob strani. »Na izbiro ti bom dal dve možnosti, kar storim izjemoma, le pri fantih, ki mi prirastejo k srcu.

Lahko te pošljem h grani arjem, na mejo s Tadžikistanom, lahko boš naredil kariero, in e rad plezaš po gorah, je ta kraj kot nalaš zate. Druga možnost pa je, da te pošljem k padalcem, v šolo za poklicne vojake, kjer boš po šestih mesecih postal vodnik in boš tudi tam lahko napredoval, s a-soma pa se boš ne glede na svojo preteklost lahko celo pridružil posebnim enotam. Vojska ti bo dala vse: pla o, stanovanje, prijatelje in poklic, ki bo ustrezal tvojim sposobnostim. No, kaj praviš? Kam bi rad šel?»

Zdelo se mi je, da poslušam samogovor norca. Njegove besede so bile po mojem popolnoma nesmiselne. Vojska, ki mi ponuja vse, kar že imam!? Le kako naj mu pojasnim, da ne potrebujem ne poklica, ki bi ustrezal mojim sposobnostim, ne prijateljev, pla e, stanovanja ...

Po util sem se, kakor da sem stopil na napa en vlak in nenadoma spoznal, da se nikakor ne morem vrniti.

Zajel sem sapo in izstrelil odgovor:

»Gospod, e sem iskren, bi se rad vrnil domov!«

Polkovnik se je v hipu spremenil. Postal je zaripel v obraz, kakor da ga davi nevidna sila. Roke so se mu sklenile v pesti in v o eh je dobil nenavaden lesk, nekaj, kar bi od dale lahko spominjalo na nebo pred nevihto.

Prijel je mojo kartoteko in mi jo vrgel v obraz. Še pravosno sem se ubranil z rokami. Priletela je vanje, se odprla in listi papirja so se raztresli po vsej sobi, po mizi, okenski polici, po tleh.

Obstal sem negibno kakor kip. On me je še naprej sovražno gledal, nato pa za el kri ati s strašnim glasom, o katerem se mi je pri pri i zazdelo, da je njegov pravi:

»Ti bednik! Se ho eš valjati po blatu? No, dobro, te bom pa poslal nekam, kjer se boš lahko! Nekam, kjer si ne boš imel asa niti hla potegniti dol, ko se boš že posral, in pri tem se vsaki spomni name, nehvaležnež! Domov bi šel rad? Torej bo odslej tvoj dom sabotážna brigada! Tam te bodo nau ili, kaj je v resnici življenje!«

Kri al je name, jaz pa sem stal negibno in togo kakor drog, po util sem se isto izpraznjenega.

Bolje je bilo prejemati udarce od policistov, saj si vsaj vedel, kje in kako se bo to kon alo, tukaj pa mi je bilo vse neznano. Prevevala me je neizmerna tesnoba, ker nisem o vojski ni vedel, nisem razumel, zakaj bi se moral posrati, zlasti pa se nikakor nisem mogel spomniti, kdo so saboterji ...

»Ven! Takoj ven!« mi je pokazal vrata.

Brez pozdrava sem se obrnil in odšel iz njegove pisarne. Zunaj me je akal vojak in me po vojaško pozdravil.

»Vodnik Glazunov! Pojdi za mano, tovariš!« je rekel z glasom, ki je bil prav tak kot zvok zaklepa kalašnikovke, ko potisne naboj v cev.

»Garjav pes je tvoj tovariš,« sem si mislil, vendar sem ponižno rekel:

»Oprostite, gospod vodnik, ali grem lahko na straniš e?«
udno me je pogledal, vendar mi ni rekel, da ne smem.

»Seveda, do konca hodnika in na desno!«

Odšel sem po hodniku, on je hodil za mano, in ko sem stopil v stranišče, se je postavil predenj, da bi pokazal name.

V stranišču sem se povzpел na polico visoko postavljene-ga okna, in ker na njem ni bilo rešetk, sem brez težav skočil dol na drugo stran. Tam, na vrtu za pisarno, ni bilo nikogar.

»K vragu s to norišnico, jaz grem domov ...«

S takimi in podobnimi mislimi sem se odpravil proti izhodu iz vojašnice, kjer pa me je ustavil stražar. Bil je še mlad, morda moj vrstnik, zelo suh in z enim oesom je rahlo škilil.

»Dokumente!«

»Nimam jih s sabo, prišel sem na obisk k prijatelju ...«

Vojak me je sumljivo pogledal.

»Pokaži dovolilnico za izhod iz vojašnice!«

Ob teh besedah mi je zmanjkalo poguma. Odločil sem se, da se bom delal neumnega:

»Kakšno dovolilnico le? O čem govoriš? Odpri že ta vrata, ker moram oditi ...« Odšel sem proti vratom mimo vojaka, on pa je nameril brzostrelko vame in zavpil:

»Stoj ali streljam!«

»Ah, umakni se že!« sem mu odgovoril, zagrabil njegovo kalašnikovko za cev in mu jo iztrgal iz rok.

Vojak me je skušal udariti s pestjo v obraz, a sem se ubranil s kopitom brzostrelke. Nenadoma pa me je nekdo od zadaj močno udaril po glavi, kolena so se mi zašibila in usta

posušila. Dvakrat sem globoko vdihnil, ob tretjem vdihu pa sem izgubil zavest.

K sebi sem prišel nekaj minut pozneje. Ležal sem na tleh in obkrožali so me vojaki. Med njimi je bil tudi vodnik, ki bi me moral pospremiti. Bil je zaskrbljen, hodil je sem in tja in vsem govoril z zarotniškim glasom:

»Ni se ni zgodilo, vse je v najlepšem redu, zapomnite si, nih e ni ni esar videl, zanj bom že jaz sam poskrbel.«

O itno se je bal kazni zaradi svoje neprevidnosti.

Stopil je k meni in me brcnil naravnost v rebra.

»Stori to še enkrat, izrodek, pa te bom lastnoro no ubil!«

Brcnil me je še nekajkrat, nato pa mi ponudil roko in mi pomagal vstati. Pospremil me je v nekakšno hišo z rešetkami na oknih in železnimi vrati. Bila je isto podobna zaporu.

Vstopila sva, svetlobe je bilo bolj malo in vse se je zdelo umazano in sivo, zanemarjeno, zapuš eno. Bila sva na majhnem in ozkem hodniku s tremi železnimi vrati. Na koncu hodnika se je pojavil vojak, približno dvajsetleten dokaj suh fant s prijaznim obrazom. V rokah je držal velik šop razli - no velikih klju ev. Kar naprej ga je premikal in s tem povzro al nenavaden zvok, ki me je v tistem položaju spravil malodane v jok od žalosti in obupa. Z enim od klju ev je odprl vrata in vodnik me je potisnil v zelo majhno, utesnje - no sobo z rešetkami na okencu. V njej je bil lesen pograd, pritrjen ob steno.

Gledal sem ta prostor in nisem mogel verjeti. Kar tako, na vsem lepem, sem se iz trenutka v trenutek znašel v zaporniški celici.

Vodnik je vojaku, ki je bil bržkone paznik, zelo oblastno rekel:

»Daj mu jesti za večerjo tako kakor vsem drugim, a pazi: tale je nasilen ... Na stranišče ga ne spremljaj sam, prebudi svojega tovariša in pojdita skupaj. Nevaren je, napadel je stražarja pri glavnem vhodu, hotel mu je ukrasti brzostrelko ...«

Vojak s ključem me je prestrašeno pogledal – očitno je komaj čakal, da me zaklene v celico.

Vodnik se je zazrl vame in mi rekel:

»Bodi tukaj in čakaj!«

Tudi jaz sem se mu zazrl v oči, ne da bi prikril svoje sovraštvo.

»Le na kaj za vruga naj čakam? Kaj vse to sploh pomeni?«

»Čakaj na konec sveta, ti izme ek! Če ti rečem, da čakaj, potem čakaj in ne sprašuj. Tukaj bom jaz odločil, na kaj čakaj!«

Nato je pomignil vojaku, naj zapre vrata, in zmagošlavno odšel.

Preden me je vojak zaprl noter, je stopil k meni in me vprašal:

»Kako ti je ime, fant?«

V njegovem mirnem glasu ni bilo niti malo zlobe.

»Nikolaj,« sem mu tiho odgovoril.

»Ni ne skrbi, Nikolaj. Tu si bolj na varnem kot z njimi ... Odpoij se, saj te bodo ez nekaj dni odpeljali na vlak, s katerim boš šel v Rusijo, v brigado, v katero so te dodelili ... So ti že povedali, kam te pošiljajo?«

»Polkovnik mi je rekel, da me pošilja v sabotažno brigado ...« sem mu potrto odgovoril.

Za trenutek je postal, nato pa me zaskrbljeno vprašal:

»V sabotažno brigado? Sveti Kristus, kaj si mu pa naredil? Kaj hudega si storil, da si si to prislužil?«

»Bil sem deležen sibirske vzgoje,« sem mu odgovoril, ko je zapiral vrata.

V zaporniški celici sem preživel tri dni.

V stavbi, v tistem improviziranem za asnem zaporu, sem ob asno slišal še precej drugih. Nekateri so se pritoževali, ve ina je bila tiho, nekdo je kar naprej prosil za hrano. Dajali so nam vakuumsko pakirane pakete z zelo slabo hrano, saj ni bilo jasno, kaj je v njih. Prepe enec je bil popolnoma zdrobljen, o itno ga je zdrobilo nekaj težkega. Paznik mi je pozneje povedal, da takim, ki kot jaz » akajo na vlak«, dajejo pakete, ki so se poškodovali med prevozom.

»Kakšna ogabna hrana, prijatelj, daj mi, no, kaj boljšega ... Ne vem, vsaj malo sadja ...« sem vsaki prosil stražarja za priboljšek, on pa mi je ob asno priskrbel reženj jabolka, breskev, dve slivi.

»Ne bodi izbir en, fant, moraš se privaditi na vsakršno hrano ... Oni psi, ki so tam, kamor te pošiljajo, te vendar ne pri akujejo s pripravljeno ve erjo! Boš videl, prišel bo dan, ko se boš tega prepe enca spominjal kot nekaj najboljšega na svetu ...« Paznik zares ni bil slab, eprav je bilo videti, da se me malce boji.

Kdaj pa kdaj je odprl okence na vratih in sva malo poklepetala. Spraševal me je, od kod sem, o moji družini in zakaj moji svojci niso pla ali vojaškemu odseku, da bi se izognil vpoklicu. Do njega sem bil iskren, govoril sem mu o svojem življenju, o Spodnji reki, svoji etrti, in kmalu se je med nama vzpostavilo nekakšno zaupanje.

Potrebo sem opravljal v latrino v kotu pri oknu. Smrad sem že poznal, saj je bil tak kot v zaporu, vendar tukaj ni bilo sojetnikov, da bi jih prosil za vžigalico in sežgal malo papirja.

Paznika sem vprašal, ali mi lahko kaj da, in skozi okence mi je podal vre ko z belim prahom, dezinfekcijskim sredstvom za straniš a. Uporabil sem ga in ez pol ure se je po celici razširil tako mo an vonj po kemikalijah, da me je pri vsakem vdihu zbolelo, kakor da so me vrgli v kad z amonijakom. Medlel sem in preklinjal vsaki , ko sem vdihnil.

Tretjega dne zve er mi je paznik povedal, da je naš vlak prispel in nas bo pono i odpeljal pro .

Odlo il sem se, da bom na poti do postaje skušal zbežati. Mislim sem, da bom, e me bodo posedli na odprto vojaško

vozilo, lahko sko il z njega, ko se bomo odpeljali iz vojašnice.

Približno opolno i sem zaslišal mo an truš , motor tovrnjaka in glasove. Druga za drugimi so za eli odpirati vrata celic in poimensko klicati zapornike. Kmalu je nekdo odprl tudi vrata moje celice in s hodnika se je zazrl vame mlad astnik. Po zvezdicah na njegovih ramenih sem vedel, da je poro nik. Ni dajal slabega vtisa, imel je loveški, pomirjujo obraz. Poklical me je po imenu in tudi njegov glas je bil miren. Ko sem mu odgovoril: »Ja, to sem jaz!« mi je utrujeno, a prijazno rekel:

»Odslej, fant moj, bo bolje, da se nau iš, kako se odzove pravi vojak. Ko zaslišiš svoje ime, moraš re i le: 'Tukaj, gospod!' Si razumel?«

Gledal me je spoštljivo, malodane kakor da me prosi za uslugo. Ker sem tako ali tako nameraval zbežati, sem sklenil, da bom sprejel njegovo igro. Lepo sem se vzravnal, kot najbrž stojijo vojaki pred nadrejenim, in odlo no rekel:

»Ja, gospod!«

»No, tako, odli no. Zdaj pa pojdi k izhodu, kjer aka nate tovrnjak,« in obrnil se je k naslednji celici. Jaz sem se mu zazrl v hrbet in zavpil:

»Hvala, gospod!«

Brezvoljno je odmahnil z roko, ne da bi me sploh pogledal, kakor storijo prijatelji, ko odidejo na svoje domove po skupaj preživetem dnevu.

Ko sem s hodnika stopil na prosto, sem na trgu zagledal zaprt vojaški tovornjak in dva vojaka z naperjenima puškama.

»Ti! Povzpni se na tovornjak, hitro, hitro!« mi je eden od njiju zakričal v obraz.

Zelo dobro sem vedel, da ne bom mogel zbežati, kakor hitro se bom povzpnel tja noter. Obstal sem kakor od strele zadet, nisem še mogel dojeti, da se mi vse to v resnici dogaja.

»Povzpni se na tovornjak, sem ti rekel! Kaj ti je, si gluha?« se je iz mene ponoraval drugi in uperil puško vame.

Nisem imel izbire in sem se povzpnel. Skupaj z mano so naložili še dvajset drugih fantov, nato so se železna vrata zaprla in tovornjak je speljal.

V njem je bilo temno, ni se ni videlo. Nekdo se je oglašal, postavljali vprašanja, spraševali, kje je vlak, ali je blizu ali daleč, kakor da bi kraj, kjer je stal ta prekleti vlak, lahko kaj spremenil. Nekateri so bili mirni, pravili so, da že vedo, kam jih bodo poslali. Eden izmed njih je rekel:

»Prav ni mi ne briga, moj oče pozna poveljnika vojašnice, kamor me pošiljajo. Vse je že pripravil. Tam bom skrit ves vojaški rok in si bom zasrečeval s podeželskimi dekleti ...«

Poslušal sem jih in opazil, da se nobeden ne odgovornega za svoje življenje. Obdan sem bil z otroki – vojašnica je bila za marsikaterega prva priložnost, da je bil sam,

pro od staršev, ki so ga razvajali. To je nova izkušnja, so pravili, pustolovš ina. Nisem verjel svojim ušesom: izgubili bodo dve leti življenja z neprostovoljnim delom, pa so bili kljub temu zadovoljni.

Po dveh urah smo prišli na železniško postajo. Bila je obdana z zidom iz rde ih opek, na katerem je bila gosta bode a žica. Spominjala me je na prihodno-odhodno to ko v osrednjih zaporih. Na tirih je stal vlak, sestavljen iz dolge vrste spalnih vagonov. Veliki žarometi so razsvetljevali ploš ad, na kateri se je trlo mladih fantov, kakršen sem bil jaz, v civilnih oblekah. Nekateri so imeli torbe, kakor da gredo na izlet. Povsod so bili stražarji, nekateri s psi. Vse je bilo organizirano natanko tako kot takrat, ko so me odpeljali v zapor. Izgubil sem vsakršno upanje na beg.

Razmišljal sem samo še o tem, kako naj si zagotovim zobno krta ko in druge uporabne re i, saj ko sem odšel od doma, še v sanjah nisem pomislil, da bom pristal tukaj, in nisem vzel s sabo ni esar. Stopil sem k nekemu z nahrbtnikom in ga vprašal, ali ima morda zobno krta ko. udno me je pogledal. eprav je bil višji in precej mo nejši od mene, o itno še ni esar ni vedel o krutosti življenja. Nasmehnil sem se mu:

»Poslušaj, daj mi zobno krta ko, zobno kremo, brisa o in milo ... Pokazal ti bom trik!« sem hlinil prijaznost.

»Kakšen trik?« me je vprašal.

»Smešen, verjemi,« sem rekel in se prisilil v smeh, kakor

da ga hočem v resnici osupniti z rokohitrstvom. »Daj mi žete reči, dokler je še čas do odhoda!«

Sumni avo me je pogledal, potem pa ga je premagala otroška radovednost in je iz nahrbtnika, zvrhano polnega najrazličnejših stvari – mamica mu je vanj zložila prav vse, da bi vojaški rok preživel čim lepše –, izvlekel torbico. Brez ceremonij sem mu jo iztrgal iz rok, si jo vtaknil pod suknji in šel prosto, kakor da se ni nič zgodilo.

»Hej, kaj pa trik?« me je vprašal ta bedak še vedno z nasmehom na ustnicah. Ubogi hudič, ni mu še kapnilo, da sem ga okradel.

Pretepe sem ga pogledal in mu zlobno odvrnil:

»Izgini, ali pa ti bom izpraskal oči, ti kup gnoja!«

Osramočen in prestrašen se je s povešeno glavo vrnil v svojo skupino.

Kakor hitro smo prišli na ploščad, so nas postrojili v štiri vrste. Vseh skupaj nas je bilo nekaj sto. Vojaki so hodili med nami in nam jemali reči, ki so jih imeli za »nepotrebne«, to pomeni skoraj vse. Torbe, nahrbtnike in vse druge osebne predmete so pripravi zasegli.

Vojaki so kričali:

»Denar, ure, nakit, cigarete ... vse dajte iz žepov!«

Moji tovariši so zmedeno pogledovali naokrog. Jaz sem bil jezen, obenem pa mi je šlo ob njihovem vedanju skoraj na smeh, saj so najbolj ob utlјive oblile solze, kadar je kak vojak zakričal nanje.

Nenadoma so se vrata vagonov odprla in eden po eden smo se morali povzpeti vanje. Dva vojaka sta opravljala še zadnji pregled in metala v kot na tla vse, kar sta našla pri fantih: ure, verižice in druge reči, dokler ni nastal lep kupček. Torbico sem si dal med noge, v spodnjice – bolj natančno pod jajca. Vojaka me sploh nista pretipala, saj sem dvignil roke v znak, da ne skrivam v hlače ni esar, in sta me spustila v vagon.

Usedel sem se k oknu, kakor sem se vsaki v zaporu. Tam sem se namreč naučil, da je ta prostor najboljši, najvarnejši.

Vlak se še premaknil ni, ko so se nekateri že začeli pritoževati, ta zaradi klofute, ki jo je prejel od stražarjev, ker se ni zadosti hitro povzpел v vagon, oni zato, ker ni več imel stvari, ki jih je prinesel od doma. Očitno v življenju še nikoli niso izkusili občutka nemoč in ranljivosti, ki ju doživiš ob soočenju s sistemom, ko te zmelje stvarnost, ki jo predstavlja oblast.

Po dveh dneh vožnje smo prispeli na kraj, podoben tistemu, s katerega smo odpotovali. Na ploščadi je bilo precej vojaških oseb, oblečenih v različne uniforme. Bilo je sredi dneva in vsi fantje so se spravili k oknom, da bi si jih ogledali.

In že so sledili komentarji:

»Poglejte, tankisti! Prišli so pome, z njimi bom šel!«

»Tisti z modrimi baretkami so padalci. Poglejte, oni imajo na škorenj pritrjen bajonet!«

»Pehota ima pa najlepše uniforme!«

Od teh veselih glasov mi je postalo slabo in sem hotel im prej oditi s prekletega vlaka.

Vojaki so odprli vrata vagonov in morali smo izstopiti. Nato so nas za eli klicati enega po enega. Prvi na seznamu so bili tisti, ki so pristali v pehoti, tako da se je ploščad hitro napol izpraznila. Nato so poklicali topni arje in odšla je malodane vsa druga polovica fantov. Potem so istočasno poklicali tri skupine – padalce, tankiste in voznike. Ostalo nas je približno dvajset. Prišli so astniki v temno in svetlo modrih ter belih uniformah, pripadniki *specnaza*, posebnih enot pehote, in odpeljali skoraj vse preostale.

Ostali smo še trije. Prišel je nekdo v civilni obleki, nas žalostno, otožno pogledal in rekel:

»Saboterji, za mano!« Ne da bi nas čakal, se je obrnil in se odpravil proti vozilu, nekakšnemu vojaškemu oklepnemu terencu, parkiranemu na koncu ploščadi. Mi smo se spogledali in odšli za njim, kmalu pa je za nami stekel astnik, drže v roki mapo, polno raznih listin. Preden je predstavnik vsakega rodu vojske odšel s svojo skupino, je podpisal list papirja, poln žigov in drugih stvari. Zdaj je astnik med tekom glasno zavpil:

»Zabelin! Vsaj enkrat se mi podpiši, ti kurbin sin!«

Moški v civilni obleki je hodil naprej, kakor da ni nič. Astnik je obupal, se ustavil in med preklinjanjem zaničljivo zamahnil proti nam.

»Vaša enota je za en drek! Trop samih nesposobnežev ste!« je zavpil.

Moški v civilni obleki je s klju i v rokah obstal pred vozilom in se zazrl v nas.

»Torej, fantje, jaz sem nadporo nik Zabelin, vodja enote za usposabljanje saboterjev ... Ali zna kateri od vas voziti?«

»Jaz, gospod nadporo nik!« sem odgovoril z glasom mladega komunista, polnim zanosa in vere v prihodnost domovine.

Postrani me je pogledal:

»Povej mi, kolikokrat si bil notri?«

»Dvakrat, gospod nadporo nik!« sem odgovoril, ne da bi trenil z o esom.

Zažvižgal je in me vprašal:

»Si kradel, razpe eval mamila?«

»Ne, gospod nadporo nik!«

»Kaj pa je bilo potem?« je zvišal glas. »Ali lahko izvem, kaj za vruga si storil tako hudega, da si si dvakrat prislužil poglobljevalnico?«

»Škodil sem zdravju nekaterih oseb, gospod nadporo - nik!«

»Škodil si zdravju nekaterih oseb? V kakšnem jeziku pa govoriš, fant? Se ne znaš jasneje izraziti?«

Zdelo se mi je, da govorim s svojim pokojnim stricem Sergejem, saj je moški uporabljal enake izraze in njegov glas

nikakor ni bil hudoben ali narejen, kakršen je bil od drugih vojaških oseb.

»Pretepel in z nožem porezal sem dve osebi, gospod nadporo nik! Vendar sem odslužil kazen in dojel svoje zmote!« Še naprej sem igral vlogo dobrega vojaka in odgovarjal, kot naj bi po mojem odgovarjali vojaki, torej hitro, kakor da z jezikom plešejo step.

»Odli no! Si mi že vse !« se je razveselil. »Zdaj pa vzemi klju e in bodi nežen z menjalnikom, vozilo je že staro ...«

Naredil je premor, pogledal vse tri in rekel z obi ajnim glasom brez kan ka posmeha, prezira ali esa podobnega:

»Nikoli ve mi ne recite ,gospod nadporo nik', jasno? Zdaj ste pri saboterjih, mi pa nimamo inov, samo imena, zapomnite si to. Zato sem za vas samo ,tovariš Zabelin'.«

Pogledal me je:

»Pojdimo, vklju i motor ...«

Vojašnica saboterjev je bila v vojašnici padalcev. Bila je baza znotraj baze s svojimi ograjami, cestnimi zaporami in z vsem drugim. Padalci so živeli svoje kasarniško življenje in se z njimi nikoli nismo sre ali.

Naša vojašnica je bila dolga, pritli na stavba in na sredini njenega hodnika je bil vhod v podzemne prostore.

Prvi teden so nas podvrgli raznim testiranjem in preverjanjem mo i, saj so hoteli oceniti naše zdravje in vzdržljivost. Naš inštruktor je bil Zabelin in nih e drug. Sicer mu je pomagal ducat vodnikov, toda usposabljal nas je on sam.

Zbujali so nas sredi noči in morali smo teči in opremljeni, kakor da smo na terenu, oboroženi in z zvrhano polnimi nahrbtniki na ramenih. Iz baze smo odhajali v popolni temi. Zabelin je stopil na čelo kolone, nekaj vodnikov se je postavilo ob njen bok in na konec in vsi smo za čeli teči in kakor da redno živeli. Usposabljanje je bilo izjemno naporno, saj smo se gibali v temnem gozdu po kamnitih stezah, tekali navzgor in navzdol po hribih in vsak meter poti nas je stal neznankega napora. Veliko fantov se je poškodovalo, nekdo se je spotaknil in si zlomil nogo, nekdo drug ni videl jarka, padel je vanj in si poškodoval vretence. Tema je bila kakor v rogu, Zabelin pa nam ni dovolil uporabljati svetilk.

»V temi se morate gibati kakor živeli. Tema je najboljši prijatelj saboterjev, izkoristiti jo morate. Vaša ljubica je, vaš tovariš ...« je rekel vsaki, ko se je kdo pritoževal.

Morali smo se tudi naučiti, kako naj se orientiramo v trdnico. V vsakem trenutku smo morali vedeti, kje je naša baza, brez težav napolniti puško, zložiti stvari v nahrbtnik. Celotno vojašnici so bila okna vedno zaprta s težkimi oknicami iz temnega lesa. V mraku smo jedli, opravljali potrebo, se umivali, oblačili, razstavljali in čistili orožje.

Zabelin me je spoštoval, ker sem se naučil teči v temi, ne da bi se bal padca, dobro sem prenašal napore, dolgo zdržal brez vode, zlasti pa nisem postavljaj nepotrebnih vprašanj, ki jih je sovražil bolj kot vse drugo.

Po enem tednu so se začele vaje v streljanju. Pred začet-

kom nas je Zabelin vprašal, ali ima kateri izmed nas že izkušnje z orožjem, skratka, ali je že kdaj streljal. Jaz in nekaj drugih smo rekli, da jih imamo. Ukazal nam je, naj vzamemo v roke kalašnikovke AKSM-74, in dal vsakemu od nas cel okvir nabojev. Imel sem prednost pred drugimi, saj nisem bil le v strelski sekciji športnega kluba svojega mesta, kjer sem redno treniral, temveč sem imel za sabo tudi izkušnjo lova v Sibiriji z dedkom Nikolajem. Vsaki, ko sem šel k njemu na obisk, mi je moj oče, tudi ko sem bil še deček, dovolil streljati s svojo kalašnikovko.

Ko sem prišel na vrsto, sem izvedel izjemen strel. Namesto da bi meril v tarčo, sem jo podrl na tla, saj sem s kroglo prelomil palico, na katero je bila pritrjena.

»Sibirec, kaj za vraga po neš? Zakaj nisi meril v sredino tarče?« se je Zabelin pretvarjal, da se jezi name.

»Noben užitek ni streljati s tem kanonom na tarčo iz slame, tovariš Zabelin!« sem kakor vselej odgovoril kot zgleđen vojak. »Če že prav hočete, da streljam na to tarčo, mi dajte fračo, da bo vsaj zabavno!«

Tovariši so bruhnili v smeh. Tudi Zabelin se je zasmel:

»Prav, skleniva dogovor: če boš podrl polovico kola, ki še stoji, te bom poslal nekam, kjer boš lahko poel, kar te bo volja!« je veselo rekel.

»Je že tako reko storjeno, tovariš Zabelin!«

Nameril sem, poravnal muho s kolom, spustil cev brzo-strelke za pol prsta in ustrelil, pri tem pa sprožilec pritisnil

po asi, zelo nežno. Kol je odneslo v zrak, naredil je salto in padel na tla.

»Naj bo, Nikolaj, prislужil si si mesto na te aju za ostrostrelce. Jutri boš dodeljen tovarišu vodniku Jakutu!«

Odtlej sem šel vsak dan za štiri ure iz skupine in se pridružil prilagojenemu usposabljanju v majhni enoti dvanajstih mož. Inštruktor ostrostrelstva je bil vodnik, ki je bil tako kakor jaz po rodu iz Sibirije in so mu pravili Jakut po obmoju, s katerega je bil.* Bil je lovek na mestu in je vedel vse o vojni. Bojeval se je v številnih oboroženih spopadih in bil strokovnjak za »hitra posredovanja«, kakor pravijo kratkim, najnevarnejšim sodelovanjem v posebnih vojaških operacijah. Bil je redkobeseden, ve ino asa nas je u il osnov streljanja z ostrostrelnimi puškami. Razložil nam je, kako naj najbolje izkoristimo daljnogled, odkrijemo položaje sovražnikovih ostrostrelcev in jih ujamemo. Metoda ni bila težka, saj si moral pri premešanju le hoditi po asi in previdno, ne da bi te kdo opazil, biti potrpežljiv in izjemno pozoren, skratka, vse je bilo tako kot pri obi ajnem lovu.

Po enem mesecu sem tudi po zaslugi usposabljanja odkril, kako lahko pobegnem iz baze. Tako sem neko no vzela sabo le najnujnejše in preplezal ograji, ki sta bili pod nadzorom stražarjev. Kakor senca sem se plazil vzdolž zidov, ko

* Vzdevek izhaja iz imena Jakutije, republike v vzhodni Sibiriji.

pa sem prišel iz baze in že mislil, da mi je uspelo, sem se znašel pred Zabelinom, ki je mirno lizal sladoled.

»Bi tudi ti enega?« me je brezbrizno vprašal.

»Ja, lahko bi ga ...«

Nisem mogel brati njegovih misli, toda nekaj mi je pravilo, da mi ne bo povzročil težav. Z njim sem šel k njegovemu parkiranemu avtomobilu. Odpeljala sva se v mesto, ura je bila dve ali tri ponoči. Ustavila sva se pred nekakšno novo restavracijo za tovornjake, pred lokalom, iz katerega se ljudje odtihotapijo v svoje avtomobile s prostitutkami.

Usedla sva se za mizo in se spravila k jedi, ne da bi spregovorila besedo. On je grizljaje mesa splakoval z dolgimi požirki vodke, ki jo je ponudil tudi meni, a sem jo odklonil, saj se nisem hotel opiti. Po večerji v popolni tišini je naročil dva sladoleda z okusom limone. Ko ju je zajetna, utrujena natakara postavila na mizo, je končno spregovoril:

»Nikolaj, jaz ne vem, v kakšno sranje si se rodil ali v njem odrašal, toda zagotavljam ti, da tukaj, v vojski, nikogar ne briga, kdo si. Ti ne obstajaš, tukaj si številka, in enkrat storiš napako, te izbrišejo kot številko. Prepričan sem, da lahko postaneš izvrsten saboter, in bržkone je to tvoja edina priložnost, da si rešiš kožo. V prihodnje se boš zagotovo znašel v kakšni veliki godlji, in se boš poslušal moj nasvet, mi boš dostikrat hvaležen zanj ...« Govoril je potihoma, brez kančka jeze v glasu, in mirno jedel sladoled.

Tudi jaz sem jedel svojega in nisem razmišljal o vojaškem zaporu, v katerega bi me lahko, e bi hotel, poslal brez obotavljanja. Takrat sem se le trudil dojeti, kako me je lahko ujel, ko pa sem bil po svojem mnenju izjemno previden in neviden. Medtem je govoril naprej:

»Z begom iz moje enote me postavljaš v slabo lu . e pride zgodba na dan, bom imel sitnosti z nadrejenimi, jaz pa no em imeti težav z njimi, jasno? Saj veš, ali ne, da vsakega dezerterja obsodijo na vojaški zapor? Pa veš, kaj to pomeni? No, ne misli, da si zato, ker si bil dvakrat v poboljševalnici, videl že vse na tem svetu ... Da skrajšam, dragi Nikolaj, od jutri boš tri dni istilec. Pošiljam te v pomo enoti, ki blizu naše baze upravlja vojaški zapor. Ko se boš vrnil, pa se boš moral odlo iti, ali boš še bežal ali boš ostal tukaj in opravil svojo dolžnost, kakor smo jo prisiljeni vsi opraviti ...«

Vrnila sva se v bazo. Šel sem spat v vojašnico in zjutraj me je neki vodnik zbudil s posmehom:

»Gremo, grof Monte Cristo, prišli so te odvest v zapor!«

Oblekel sem se, ko so moji tovariši iz enote še spali, in odšel na ploš ad. Tam me je akal avtomobil s tremi vojaki in poro nikom. Predstavili smo se in po vojaških formalnostih smo se odpeljali v zapor.

Zabelin sploh ni pretiraval, ko mi je govoril o tistem kraju. Na dvoriš u so v krogu hodili vojaki, oble eni v stare

obledele vojaške uniforme. Vsi skupaj so se zdeli nedolo na temno siva gmota. Vsak od njih je imel na hrbtu veliko belo številko, bili so strahovito shujšani, obupano so vlekli noge za sabo in se trudili oponašati vojaški korak. Tako grozljivega kraja še nisem videl.

Neki vojak, oborožen z gumijevko, je stal na sredini kroga in izdajal ukaze:

»Leva, leva, en, dva, tri!« V ustih je imel železno piš alko, z verižico privezano okrog vratu.

Ko je zažvižgal, so vsi pri pri i popadali na tla, kjer so obležali s telesi, ravnimi kakor debla, in z rokami nad glavo. Samo eden je ostal na nogah.

Vojak je z malodane histeri nim glasom zakri al nanj:

»Ti! Ali nisi slišal piš alke?« Ker je videl, da se ne odziva, je hitro stopil k njemu. Zaporniku so se noge tako tresle, da si jih skoraj slišal udarjati drugo ob drugo, vendar je še naprej stal. »Prekleti hudi , si gluh?« je rekel vojak, ko se je postavil tik pred njega. Brez opozorila ga je za el s pendrekom udarjati po hrbtu, tilniku, glavi. Ubožec je padel na kolena in se pomol v hla e. Jokal je, rotil vojaka, naj ga neha tepsti, ta pa se mu je le zarežal v obraz:

»Ti govno, izdajalec, poscal si se! Le kako si mogel?« in že so sledili nadaljnji udarci. Zapornik je zdaj ležal na tleh in prejemal brce vojakovih škornjev.

Najbolj srhljivo je bilo to, da je ves prizor potekal v popolni tišini. Nobeden od navzo ih ni dihal, kakor da na ti-

stem kraju ni zraka, ne kisika, ni esar. Bilo je, kakor da smo zaprti v mehur ek, ki nam prepre uje, da bi zaznavali dogajanje okrog sebe.

Skupaj s šestimi drugimi fanti sem istil prostore in nosil hrano v zaporniške bloke, kjer so bili zaprti vojaki. Med temi ni bil nih e umsko uravnovešen. Zdelo se je, da so v katatoni nem stanju. Na vprašanja niso odgovarjali, vedli so se kakor živali, se hitro premeš ali z enega konca celice na drugega in otrpnili, kakor hitro si jih pogledal, kot da se bojijo biti zasa eni pri premikanju. Živeli so po preprostih ukazih, ki jih je narekovala piš alka: jedli so sede v svojih celicah, nato korakali po dvoriš u, prejemale udarce, prenašali razna poniževanja in trpin enja paznikov in šli zvečer spat, da so se naslednje jutro spet zbudili in se je vse za elo od za etka ... Niso se smeli pogovarjati drug z drugim, vsaka dejavnost, pri kateri bi morali misliti, je bila prepovedana. Imeli so nepopravljivo poškodovane osebnosti, tako mo ne travme – to mi je pozneje potrdil eden od paznikov –, da se niso mogli ve vklju iti v družbo, ko so jih izpustili iz zapora. Marsikdo je naredil samomor, nekateri so tavalili po ulicah do zime, ko jih je mraz ugonobil.

Ko sem se po treh dneh zapora vrnil v bazo, sem sklenil, da ne bom ve preizkušal svoje sre e, in sem se znova spoprijel z vsakdanom življenja v vojašnici za usposabljanje.